

Slik var det

Med utgangspunkt i Adresseavisens arkiv siden det første nummer fredag 3. juli 1967, går journalist ODDVAR VALSTAD vår spennende historie nærmere etter i sammene.

Trondheim hadde i gamle dager tre fengselsavdelinger: Vollan, Munkegaten og Kongens gate 85. I 1921 ble de nedgradert fra landsfengsel til kretsfengsel. Årsaken var slett standard. Enkelte hus stammet fra 1700-tallet. De var både usanitære og brannfarlige.

STORTINGETS JUSTISKOMITE var på befaring sommeren 1946. Medlemmene var helt lamslått etter synet. De mente at kretsfengselet i Trondheim var det dårligste i landet. Det gjaldt først og fremst Kongens gate 85. En skam både for byen og landet, skrev Adresseavisen.

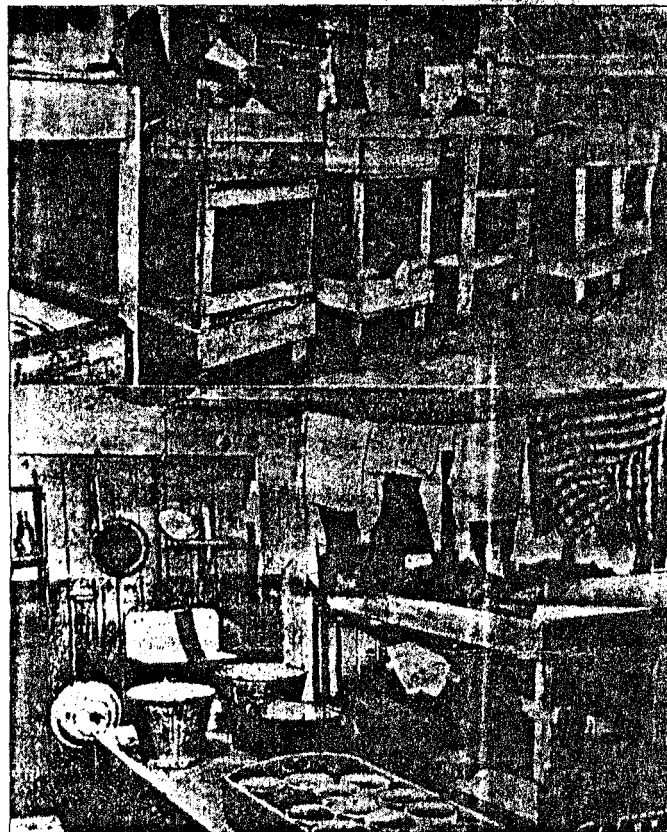
Reportasjebildene etter omvisningen, med selveste fengselsdirektør Kjeld Bugge som cicerone, talte sitt tydelige språk. Fangerommene minnet mistenkelig om dem vi selv husker fra et besøk i russerleiren på Yrmelen i Verdal like etter frigjøringen.

Reportrens beskrivelse er dystre lesning. Møtet med Kongens gate 85 fortønet seg som et møte med middelalderen. - Trehusene har uten tvil sin interessante arkitektoniske side, men de ville utvilsomt ha egnet seg bedre på et museum, påpekte vår medarbeider «Mix». Mellom husene sto en murbygning, oppført i slutten av 1800-tallet. Fengselets nyeste bygg. Som etter direktørens utsagn var ganske brukbart.

For å komme opp til andre etasje, til fangesalene, måtte en kravle på alle fire. Trappen var steil som en hønsesigte - og oppgangen mørk. Her opppe lå fra 17 til 20 fanger på hver sal. Inne på fellesrommene sto det senger. To i høyden, spikret opp av kassebord.

«Nå er det naturligvis ikke meningen at

Dårligst i landet

fengsler skal være sanatorier, men de må etter våre moderne forestillinger være hygieniske. Og det er ikke disse fengselsrommene.»

På snorer i taket hang fangenes gangkjer, på rekke og rad. I et hjørne førte en gissen dør inn til WC. Bøtten ble tømt en gang hver dag.

WC'n på gårdsplassen, som fangene kunne bruke når de var ute på lufting.

Øverst, et av fengselsrommene for menn. Nederst ser en skurebøtte som maten bæres rundt i, og de lite appetittelige spisekoppene. Klesstørkingen er et kapittel for seg.

Lyst og pent. «Leiligheten» for fangene som satt på vann og brød. De spiste brødet og drakk vannet med ganske godt humør, så det ut til.

- Vi blir nok litt slappe, sa de. Men ellers var det ikke noe å klage over. Å sitte på vann og brød forkortet den vanlige fengselstraff.

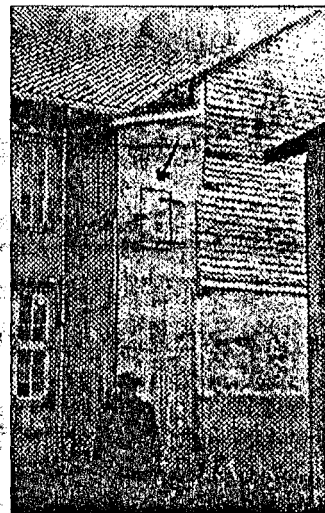
De kvinnelige fangene var anbragt i murbygget. Her var det triveligere. Mengrommene var overfylte. De sist ankomne måtte gjerne ta til takke med å sove på gulvet. Til de 10 kvinnelige fangene var det bare en kvinnelig fangevokter. Om natten passet vaktmesterkonen dem.

Vaktmesteren hadde ansvaret for maten, og hadde godtgjørelse for å lage den.

Vaskeriet og badet var middelaldersk. Bryggepannen var liten. Passende for en vanlig familie. Stampen for bløtning av tøy var av tilsvarende størrelse. Dette var «vaskeriet» for 100 fanger.

Fangene skulle dusje en gang i uken. Det ble neppe overholdt. I det usanitære dusjrommet sto en diger håndpumpe. Av samme type som den konene ved vannposten pumpet fra på 1700-tallet. Den ble under kjølingen brukt for å pumpe vannet ut av kjellerrommet. Her var nemlig intet skikkelig kloakkanlegg, og intet avløp for vannet.

Mottakelsesrom fantes ikke. Justiskomiteen hadde nok rett i sin dom: Dette er det dårligste fengsel i landet. Et lyspunkt var det dog. Det var planer om å installere radioanlegg med høyttalere. Til opplæring i fritiden, og for at fangene skulle få lytte til gudstjenesten.

Nødutgangen i tilfelle brann

Slik var det, også....

Ønsker du at vi skal ta opp et spesielt historisk emne, gjør med glede det.

Du må sende oss bilder, spørsmål, forslag og kommentarer. Hvis nødvendig, kan vi utfylle ditt bidrag ved å grave frem godbiter fra avisens egen skattkiste: vårt arkiv gjennom 229 år!

Skriv eller ring til
ODDVAR VALSTAD
tlf: 72501534
Adresseavisen,
Postboks 6070
7003 Trondheim

«Det skal ikke sies å være ofte nok, når det bor 20 mann i rommet! Og tenk hvilken atmosfære det må bli en varm sommerdag, eller i sterk ovnsvarme».

Ovnene var forresten et kapittel for seg. Store og gammeldagse. Dels surret til veggen med ståltråd. Det hørt ikke til reglementet å ha ovner som fangene selv skulle betjene. Den loven gjaldt bare ikke i Trondheim; så sent som for 50 år siden.

Middagsserveringen var et syn for seg. Maten denne dagen, kokt fisk, lå i sinkbøtter. Skurebøtter. Tidens tann hadde fjernet poleringen, så bøttene var helt svarte innvendig.

- Fange eller leir fange. Slik var det ikke an å servere mat i et sivilisert land, innvendte «Mix» indignert.

Kanskje enda verre var blikk-koppene, som maten ble servert opp i - fangenes «tallerken». Rundt kanten var de bukket og ujevn. En høyst appetittelig servering. Ja, helt ut motbydelig!

Våre gode norske fanger under okkupasjonen kunne ikke vente bedre av det tysk-nazistiske styret, men i dag kan vi ikke by fanger slikt.

Fangene fortalte at de var mye plaget av utøy, selv om det ble sprøytet en gang hver uke. Både på treullmadrassene og ullteppene. Den enkelte fange fikk også sin ukentlige kur.

Bordene var umalt, med tusenvis av knivstikk.

- Men det teller liksom ikke her inne, hvor alt er under enhver kritikk.

Et større rom var et hederlig unntak.